

**Videnskabsteori &
pædagogik**
Censor: Hugo Johansen
Vejleder: Susanne Larsen

Dokumentation af den pædagogiske praksis

**Udarbejdet
af
Janni
Nielsen**

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Problemstilling.....	2
Metode.....	2
Historisk oprids	2
New Public Management.....	3
Positivistisk.....	3
Hermeneutisk.....	4
Kvalitative og kvantitative undersøgelser	4
Bourdieu.....	4
Foucault	5
Dokumentation.....	5
Diskussion.....	6
Konklusion.....	6
Litteraturliste.....	6

Indledning

Siden jeg blev pædagog for 8 år siden, er der kommet mere politisk bevågenhed, på daginstitutionerne, dette ses på baggrund af politiske værdier i det moderne politiske samfund, som konstant er under forandring og som skabes på tværs af mange interesser (forældre, politikere mm).

I 2004 kom loven om pædagogiske læreplaner og i 2006 kom kravet om at alle skal udarbejde børnemiljøvurderinger med intentioner om at dokumentere kvaliteten af den pædagogiske praksis. Loven forholder sig primært til børns trivsel, udvikling og læring med særlig fokus på de udsatte børn. Vi skal forholde os til de 6 læringstemaer og der igennem at dokumentere vores praksis. Derudover kom der også i 2006 kvalitetsreformen, som handler om et servicetjek af den offentlige sektor og under sloganet "mere kvalitet for pengene".

*"Der er den dobbelthed i det, at man selvfølgelig kan sige, at det til altid er udmærket at overveje, hvad det, man foretager sig, fører med sig. Men der ligger en klar problematik i forhold til forståelsen af det pædagogiske arbejde, hvis man i høj grad begynder at fokusere for ensidigt på, hvilke resultater arbejdet fører med sig"*¹

Problemstilling

Hvordan kan pædagogen agere i dette krydspres og forvalte sin faglighed på kravet om dokumentation af den daglige pædagogiske praksis?

Metode

Jeg vil bruge artiklen "Pædagoger under forandringspres" fra Peter Ø. Andersen skrevet af Camilla Mehlsen. Ud over artiklen vil jeg bruge Unni Lind, inddrage Foucault og Bourdieu, samt se det pædagogiske felt ud fra et positivistisk og hermeneutisk paradigme. Til at belyse den magt, der kommer til udfoldelse i valg af dokumentations metoder.

Historisk oprids

For at forstå vores egen praksis, vil jeg kort skitse op, hvad den pædagogiske udvikling har været igennem de sidste 30 år. Synet er vekslet mellem, at børn skulle lære af de voksne til at barnet selv er kompetent, og kan forvalte sit eget liv. ²

---

¹ Mehlsen, Camilla (2003) "pædagoger under forandringspres"

² Ibid.

Størstedelen af danske børn er i dag i institution, tanken er ændret fra at være et sted, børnene var, mens forældrene arbejdede, til et sted hvor både individet og al socialkompetence udvikles. Dermed gik pædagogen fra selv at definere og kontrollere eget arbejde. Hvor det offentlige i dag ikke kun tilbyder tilstrækkelig med antal pladser, men viser forvaltningsmæssig interesse og politisk prioritering via lovgivning og bekendtgørelser stiller krav om synliggørelse, dokumentation, evaluering, test og beskrivelse af gøremål. Alle disse eksempler kan siges at være en rationalisering af barndommen.³

Tilsammen betyder disse forandringer af rammerne omkring daginstitutionsarbejdet, at den enkelte pædagog har behov for nye og mere omfattende former for kompetenceudvikling. Det kræver nye former for viden at forstå de tiltag det pædagogiske felt i stigende tempo udsættes for, det kræver udover det personlige plan også som organisations, nye former for viden, for at kunne agere hensigtsmæssigt i forhold til de øgede grader af styring feltet underlægges.⁴

New Public Management

New Public Management (NPW) tankegang har også vundet stort indpas i de pædagogiske fag. Den offentlige sektor ønsker synliggørelse og dokumentation, for hvad der betales til og hvad "samfundet" får ud af det. NPM møder efterhånden modstand, da flere oplever voksende bureaukrati, formålsløs dokumentation og ringere kvalitet. Netop som følge af det krydspres pædagogerne er fanget i, hvor statistik og tests vægtes højere end barnets oplevelser og erfaringer.⁵ Hvilket er en modtand til min professions forståelse.

Med idealisering af det enkelte barn signalerer paradigmet "Det kompetente barn" et opbrud i forståelsen af børn. Individet bliver naturgivent og ikke længere koblet til at lære bestemte kvalifikationer i bestemt rækkefølge. Dette er modsigende med, NPW der vil måle og veje barnets kunnen. De bløde værdier vi arbejder med mister deres oprigtighed sat ind i NPW's politiske ideologier.

Positivistisk

Inden for det positivistiske paradigme er formålet med dokumentation at vurdere, hvorvidt målsætningerne er indfriet. Denne tilgang er stadigvæk den mest herskende inden for en række områder, bl.a. kvalitetsmålinger inden for det offentlige. Tankegangen bag det positivistiske paradigme er, at der gennem rationelle og tekniske undersøgelsesprocesser er muligt at producere pålidelige og gyldige resultater vedr. opfyldelsen af politiske målsætninger.

Oftest benyttes kvantitative metoder inden for den positivistiske tradition. Der søges en objektivsandhed, derfor anvendes anerkendte kvalitative undersøgelser som statistik, opinions undersøgelser ofte.⁶ Det kan bruges til at sætte en normalitetsværdi, som vil hjælpe os til at få øje på det enkeltes barns svagheder og lave en målrettet indsats ud fra fejlfinding.

---

³ Kampmann, Jan (2006) "udfordring til professionsudviklingen på institutionsområdet". BUPL

⁴ Ibim

⁵ Foa Århus & HK Kommunal Østjylland (2008) "Hvad er New Public Management"

⁶ Keldsen, Tove/Helbæk, Mette "Hvad er evaluering"

Hermeneutisk

Inden for det hermeneutiske paradigme defineres dokumentationsopgaven som et spørgsmål om at opnå forståelse for baggrunden, iværksættelsen, forløbet og resultatet af en indsats. Det analytiske fokus er kvalitativt, ligeledes den metodiske tilgang. Feltstudier er derfor en ofte anvendt metode. Pædagogen er ikke forudsætningsløs observant, men bidrager til analyser og tolkninger med egen baggrund og forudsætninger (Habitus) for at forstå en opgave. Resultater kan derfor ikke generaliseres til andre indsatser, og dermed bliver den hermeneutiske tilgang relativistisk, det centrale i den hermeneutiske tilgang er pædagogens forståelse og tolkning.⁷ Det giver plads til at børnene får lov til at være forskellige, og udvikle/lære i eget tempo. Her er hvert enkelt barn noget særligt i sig selv.

Kvalitative og kvantitative undersøgelser

Den kvantitative kan be-/ afkræfte de stillede spørgsmål og ud fra det give et generelt billede uden at gå i dybden. Hvorimod den kvalitative undersøgelse er dynamisk, dybdegående og skaber ny indsigt, men her kan resultatet ikke generaliseres. Man kan kalde den kvantitative historisk og koble den på den positivistisk tænkning, modsat den kvalitative der er fremadrettet og hælder mod det hermeneutiske.

Den kvalitative har stået svagt, eftersom vi er opdraget til at alt skal kunne måles og vejes og ses i videnskabs sammenhæng. Men efterhånden er den kvalitative vundet mere ind, fordi den er et aktivt måleredskab. At man ikke kan generalisere en kvalitativ undersøgelse er ikke ensbetydende med, at den ikke er valid.

Den herskende opfattelse af kvalitative og kvantitative undersøgelser er, at de er hinandens modstykke. Det passer ikke helt, faktisk er de komplementære forstået på den måde, at det optimale i arbejdet med dokumentation opnås ved en kombination af begge.

Bourdieu

I Pierre Bourdieus sociologi er det helt centrale, at samfundet ikke kan betragtes som en enhed, men som bestående af en række mindre sociale rum, her politikkerne kontra pædagogerne, begge steder hersker hver deres love, værdier og interesser – vores doxa. samtidig sidder hver enkelt - begge steder - med deres habitus, altså de værdier og normer vi hver især har med os. Habitus forstås som et system af varige og foranderlige dispositioner, så ved dialog og italesættelse af hver vores syn på fx læreplanerne, skulle vi kunne skabe et nyt mere fælles syn.

Gennem sin kapital har politikerne/ pædagogen mulighed for at opnå indflydelse på feltet og derved magt. Enhver bør være sig bevidst om sin egen baggrund, og dermed sin tilgang til projektet, for at frigøre sig fra normer, holdninger og fordomme for at forhindre en skjult dagsorden. Sproget er en ressource, som ikke er til rådighed for alle i samme mængde, ved at synliggøre vores faglige sprog har vi vundet ind på den symbolske vold.

Det er gennem kapitalen pædagogen har mulighed for at opnå indflydelse og derved symbolsk vold/ magt. Ved at blottlægge det umiddelbart usynlige selvom det opleves som naturligt, kan

---

⁷ Ibid.

man opnå gyldig videnskabelig viden. Bourdieu mener ikke at opsplitningen af den teoretiske undersøgelse og de praktiske procedurer, kan producere en virkelig viden.⁸ Ved kravet på dokumentation, skal vi pædagoger være opmærksomme på vores vaner/rutiner; så det vi tror, vi gør og det vi reelt gør, er samme enhed.

Foucault

Foucaults forfatterskab handler grundlæggende om, hvordan magt udøves, når den ikke er synlig. Magten er ikke lokaliseret til bestemte personer/ grupper, således er den ikke afgrænset til politiske eller pædagogiske strukturer, alligevel kan vi ikke fungere uden udøvelse af magt. Magten strømmer ikke oven fra og nedefter, men er en grundkomponent i sociale relationer, så enhver relation er derfor en magtrelation.

Foucault bruger udtrykket magtviden, for at understrege den tætte sammenhæng mellem sandhed og magt. Hvem har magten til at definere, hvad der er sandt, og hvordan har de opnået den magt, hvordan ytrer den sig? Sandhed er altså et magtmiddel, hvor kampen om den faglige viden altid er en kamp. Dette betyder dog ikke, at magten altid udøves bevidst - magten bliver også udøvet ubevidst, fx. med normalisering, mener Foucault, hvordan magten søger at fremme en bestemt adfærd for mennesker i en bestemt kontekst.

Magten ses som en raffineret teknik til at tilpasse os som individer, eksempelvis ved at gøre os manipulerbare eller kontrollerbare. Analyser af magtens funktionsmåder er vigtige, for i bevidstheden om dem på en eller anden måde at kunne undvige og reagere overfor dem. Vi kan selv agere og reagere i alle sammenhænge, netop fordi intet er lagt fast og alt bevæger sig - i tid, diskurser, magtformationer - og der er ingen regel om at egne handlinger ikke også kommer til at indgå i billedet.⁹ Det der giver mening for mig, skal jeg samtidig forholde mig kritisk/ reflekterende til, så jeg er bevidst om den magt, jeg har via min profession. Den magt vi har gennem vores pædagogiske dokumentation, om børnene skal testes eller vurderes efter de bløde kvalitative metoder, kan jeg udnytte ved at være mig dem bevidste.

Dokumentation

De politiske og sociale rammer for pædagogisk arbejde sættes i dag af krav om synlige og hurtige resultater, der kan dokumenteres og sammenlignes efter faste standarder. Også offentlige virksomheder skal i dag fremstå som konkurrencedygtige og markedstilpassede. Pædagoger forventes ligeledes at indgå aktivt i disse processer. Ligesom det gælder for industrivirksomheder, forventes vi pædagoger også at arbejde ud fra en række standarder for sikkerhed og produktkvalitet samt at have strategier for kundetilfredshed. Som faglig pædagogisk ekspert er det altså ikke nok at fokusere på selve kerneydelsen i det pædagogiske arbejde; Den pædagogiske, faglige leder skal også mestre kommunikations- og markedsføringsarbejde, strategisk udvikling og ikke mindst dokumentationen af, at man yder mere og bedre.¹⁰

---

⁸ Gytz olsen, Søren (2000): Pierre Bourdieu, I Gytz Olesen, Søren (red.) "Pædagogik i et sociologisk perspektiv"

⁹ Hermann, Stefan (2000) "Michel Foucault". I Gytz Olesen, Søren (red.) "pædagogik i et sociologisk perspektiv".

¹⁰ Lind, Unni (2006) "Dokumentation og evaluering i børneinstitutioner"

Loven på det pædagogiske felt rummer krydspres, fordi den på den ene side kan ses som udtryk for magt, kontrol og regulering, og på den anden side som en mulighed for erkendelse og udvikling af det pædagogiske arbejde. Arbejdet med dokumentation kan ses som en mulighed for at synliggøre og undersøge børns (og vores egen) læreprocesser, samt hvilke læringsmuligheder og miljøer barnet tilbydes. Dokumentation kan fremme vores pædagogiske arbejde, fordi vi kan anvende det til at blive klogere på praksis og til at forholde os til det vi gør, det vi vil, og det vi kan. Dermed åbnes for en faglig pædagogisk udvikling, hvor det pædagogiske arbejde gøres til genstand for erkendelses- og refleksionsprocesser.

Diskussion

Hvilken konsekvens har alle disse test, målinger og dokumentationer i af betydning for det enkelte barn, og ikke mindst for pædagogikken?

Konklusion

Hvordan kan pædagogen agere i dette krydspres og forvalte sin faglighed på kravet om dokumentation af den daglige pædagogiske praksis? Her kommer Peter Ø. Andersen med en pointe i, at det handler om at stå fast på sin faglighed, men også at alt nytænkning selv fra udefra kommende side ikke behøver at være det rene skidt. Det burde få os til at tænke professionelt og få os stolt til at agere med vores egen dagsorden på bordet.

Når dokumentation er sat som krav, mangler tid til forberedelse eller opfølgning på pædagogisk praksis som del af normeringsforudsætningen på institutionsområdet. For at bruge Bourdieu kører vi på vores hapitus, når hverdagen er for travl til at stoppe op og træde et skridt tilbage. Hver enkelt kører på deres hapitus og den skal italesættes før vi når til en refleksion og dermed en ny handling. Set i lyset af Foucault skal vi gøre vores faglige magt bevidst for os selv og for de faggrupper, vi skal arbejde med og især på det politiske plan.

Arbejdet med dokumentation, handler om både at være kritisk og konstruktiv, det handler om kontinuerligt at "sætte en pædagogisk dagsorden", hvor omdrejningspunktet for arbejdet med børns udvikling og læring bør være det sjove, fantasifulde, spontane og legende i hverdagen, for ikke at glemme omsorgen.

Problematikken i at måle og teste børn i børnehavealder (i det hele taget), og evaluere på resultatet giver, vel selv ud fra kvantitative undersøgelser et delvist validt resultat, måske hjælper det med at rette børn ind efter dem samme snor og får et her og nu resultat. Men det endelige resultat har vi først, når disse børn ikke er børn længere; når de udgør en aktiv del af det samfund, hvor vi har brug for deres forskelligheder på arbejdsmarkedet.

Litteraturliste

Foa Århus & HK Kommunal Østjylland (2008) "Hvad er New Public Management"

Gytz Olesen, Søren (2000) "Pierre Bourdieu". I Gytz Olesen, Søren (red.) "pædagogik i et sociologisk perspektiv". Viborg: Forlaget PUC.

Hermann, Stefan (2000) "Michel Foucault". I Gytz Olesen, Søren (red.) "pædagogik i et sociologisk perspektiv". Viborg: Forlaget PUC.

Kampmann, Jan (2006) "udfordring til professionsudviklingen på institutionsområdet". BUPL

Keldsen, Tove/Helbæk, Mette "Hvad er evaluering" PR-evaluering. www.pr-evaluering.dk

Lind, Unni (2006) "Dokumentation og evaluering i børneinstitutioner". Vejle: Kroghs Forlag

Mehlsen, Camilla (2003) "pædagoger under forandringspres" Magasinet Asterisk 9 - 2003

Thurén, Thorsten (2008) "Videnskabsteori for begyndere" 2. udgave. København: Rosinante/Rosinante&co.